

Da izvedenčevo okó na prvi pogled šolo presodi, je prazna fraza; ker okoliščini, kraj in ljudje niso povsod enaki in še le, ko človek vse to opazi in pregleda, more pravično sodbo izreči. O tem oziru je pa šolsko okrajno ogledništvo boljše od periodičnega. Učitelj, ki spozná, da resnice svete vere niso samo učenja vredne, marveč za vse človeško življenje, se ne bo nikdar branil cerkvenega ogledništva, in pridnega učitelja, če ravno nič posebnega ne doseže, bodo predniki vendar le čislali. To pa učitelju, dasiravno slabo plačanemu, naj bolje težave slajšuje, ker on pomaga cerkvi ljudstvo odgojevati; to pa naj več povzdiguje njegovo veljavo. Zato pa tudi učitelj, ki po kerščansko razumeva svoj stan, ne bo nikdar govoril za šolino ločitev.

Koliko dobrih nasvetov za šolo so še duhovne oblastnije podale vladi, koliko nasvetov za povzdigo učiteljskega stanu! — Toda, kam je vse to prešlo? Tako je pred nekterimi leti nek škof podal popolnoma zdelan načrt tega, kar dan danes imenujejo višje dekliske šole (höhere Töchterschulen). Ko bi se bili ravnali po teh nasvetih, bi bilo gotovo marsikje boljše po šolah. *)

Šolstvo je v poslednjih letih res velik korak storilo; slovnica in številjenje se uči po boljši metodi. Kdor pa od nove metode ves blagor za šolo pričakuje, zelo se moti. Šole, ki so bile prej dobre, so tudi sedaj, in le nevedni mladenčki, kterim je vse, kar znajo, novo, morejo zasmehovati staro in nekdanje navadno.

Po „Vtld“. posnel M.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

T. Ker so se jeli učiti slovanskih jezikov. In to se mi zdi naj pametniše zdaj, dokler nimamo občnega ali vzajemnega. Vsak rod likaj svoj jezik po gotovih pravilih ustmeno in

tem, ko ena leta podučuje, je še le mašnik. — Konečno pa rečem, da meni učitelju na glavni šoli je vse jedno, ali je vodja duhovni, ali svetni, ker ne zavisim od cerkve; nejevolja me pa vselej zgrabi, slišati ljudi, kako v rečeh, kterih kar nič ne razumejo, sodijo in govoré, in ko naprej videm nazadek, ki gotovo nastopi za šole, če ji duhovščina odtegne svojo pomoč. Pis.

*) Kaj so duhovni pri nas za šolstvo storili in še sedaj storé, vsak lahko vé, ki hoče vediti. — Dokler so bile ljudske šole le nemške, so bili edini duhovni, ki so skrbeli narodu za pouk. Pis.

pismeno, mlada naša nada naj se jih pa uči marljivo, kar se dá. — Kakor slovenščina naj vsaka veja naravno se razvija in razrašča, in vidili bote, kako krasna bo stala čez leta in leta lipa slovanske omike. Vsaka družina naj skerbi, da napreduje zmirom v vedah in umetnijah, nabiraje si raznega književnega blaga, in — veselo bode živela velika zadruga slovanska vsa.

U. Lepe sanje! Ali se bodo kdej vresničile, kdo vé? Kako more lepo napredovati in veselo živeti zadruga vsa, dokler posamesne družine niso složne, nikar že edine!

T. Edinost, edinost — kliče torej najin pesnik Slovanom in posebno — Slovencem, ker smo manj množna rodovina slovanska.

L.

Manj je množna rodovina,
Močna je, če je edina.

T. Slovanov nas je mnogo, premnogo (vid. str. 34); Slovencev nas je malo, premalo. Bilo nas je nekdaj več. Sedaj pa malo štejemo v dvojnem oziru: a) malo nas je vseh *) na število, in b) malo imamo blagajev ali peneznikov, kateri bi šteti hotli in mogli za narodno reč, za domačo stvar, za slovensko knjigo.

U. Toraj nam prerokujejo nekteri „vidici“, da Slovenci nimamo nobene prihodnosti, in da se zastonj vpiramo za povzdigo svojega slovstva in za omiko slovenskega naroda. Sam učenec — poznam nekaj tovaršev, mladih učencev, kateri vsi goreči za slovenščino primejo za peró ter orjejo in orjejo slovansko književno polje, sejejo in sadijo, svesti si bogate žetve; ali — ko na zadnje malo ali celo nič ne žanjejo, — ni živka ni cvenka, ni hvale ni slave, — tedaj jim vpade sercé, roka omaga in peró gre — pod klop!

*) Vseh Slovencev šteje 1) Šafařík (1842): 1,151.000, 2) Majar: 1,187.000, 3) Czörnig: 1,183.533, 4) Haeufler (1846): 1,212.056, 5) Kozler: 1,242.000, 6) Klun: 1,274.307, 7) Vošnjak (1867): 1,460.000, 8) Oesterr. Vaterlandskunde (Wien, 1854): 1,700.000. Ktero je pravo? Šafařík šteje Slovencev na Štajarskem 378.000; po duhovski štetvi jih je zdaj, pravi Vošnjak, 420.000. Na Kranjskem jih ima Šaf. Slovencev 398.000; po duhovski štetvi pa je bilo l. 1867 v ljubljanski vladikovini t. j. na Kranjskem stanovnikov vseh: 522.382 (cf. Cat. cler. dioec. Labac.) Koliko je tedaj na Kranjskem Slovencev, koliko Nemcev, nemškutarjev itd.?

T. Res je, Slovenci nimamo tolikanj knjig, ker ni kupcev, nimamo pisateljev, ker ni čitateljev. Vendar — sedaj imamo družbo sv. Mohorja, imamo družbo Matico, ki obé dobro napredovaje ponujate „evenka in slave“, da čeversti pisatelji nimajo nobenega izgovora, češ, da svojih spisov ne morejo spečati, ali da se premalo razširjajo med slovenskim svetom.

U. Da bi Slovenci ne bili na lipi slovanski veja jugo-zapadna! Na jugu smo, kjer se topijo, na zapadu, kjer za-in odpadajo Slovenci. Bilo nas je nekdaž več; koliko jih je sedaj pravih rodo- in domoljubov, kateri vselej in povsod pospešujejo narodno reč? In še ti, kolikor jih je pisatelj, so li složni, so mar edini?

T. Da se smili Bogu! Popisoval jih je slovenske strice iz ravno tega vzroka najin Znojemski n. pr. že l. 1854:

Slovenski stric bi pisal rad,
Ne vé, kako da bi naredil;
Vse, kar oblik in čerk je zvedil,
Slovenski stric bi pisal rad.
Med stolov pet pa v sredo sedil,
In kmalo skor bi šel v prepad.
Slovenski stric bi pisal rad,
Ne vé, kako da bi naredil!

Ta triolet, pravi, je mehek pušičar, po šegi romanskih narodov; ali huji je koj tisti, ki ga izpusti v opombi, kjer piše: Po navadi pravijo, da se kdo med dva stola na tla vsede; pa — greški stari bogovi so imeli le en obraz, latinski Jan je imel dva, slovenski bogovi pa so imeli po več obrazov, in — ravno taka je še sedaj s slovensko slovnico in s slovenskim pravopisom. Res, da naša naj večja moč je — v praznem prepiru in razdérú!

U. To je „Adamova dedšina“, da se kranjski Slovenci od nekdaž radi grizemo zarad oblik, so djali ranjki Slomšek.

T. Res je, pa ravno to kaže, da smo slovinci; da mislimo razumno, da nam ni koj vsaka reč po volji; da hočemo in zahtévamo, da je slovesnost naša lično, praznje blago, ki se po tem hvali samo. Kdor že na vnanje tolikanj bistro gleda, kolikanj pazi še le na notranje, na reč samo. To mi je porok, da bode naše slovstvo, če tudi ne veliko in slavno, pa čeversto in hvalno. Razun tega so take pravde — na videz nečimerne — v resnici dostikrat prav koristne, dokler ne se-

gajo do živega, do osebnostnega, dokler se pravdarji res ne „grizejo“! Koliko reči pojasnijo, poravnajo, zboljšajo, doversijo, dogotovijo! Tako so ravnali vsi taki, ki so doseči želeli višo stopnjo v človeški omiki, svesti si, da nobena človeška reč ni popolnoma. In če se tudi pravdarji časih nekoliko poprimejo, vendar — ako se še v prerazvpiti abecedni vojski res niso — oliko sedaj nikakor ne dopusti, da bi se jeli na zadnje s kopiti in cepci, ali celo z istim: Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo itd.!

U. Take vnanje vojske nam tedaj niso tolikanj v grajo, če smo le edini v poglavitnih rečeh. V teh pa nam je edinost živa potreba. Edinost slabim stvarjem moč daje. Sloga jači, nesloga tlači. Zerno do zerna pogača, — Kamen do kamna palača. Z zedinjenimi močmi se veliko stori. Da — „vse se može, ako se sile bratsko slože“, pravi mi brat Hrovat.

T. Edinosti, sloge je želel Slovanom ranjki Slomšek, naš drugi Metod, in vstanovil je v ta namen (l. 1852) bratovščino ss. Cirila in Metoda, slavnih blagovestnikov slovanskih.

Vremena bodo Krajncam se zjasnile,
Jim milši zvezde, kakor zdej sijale,
Jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Tako napoveduje pesnik (Preš. str. 134) svojim rojakom. Toda — kdaj se bode to spolnilo? Kedar bode vladala med nami Slovenci v potrebnih rečeh edinost, v dvomljivih prostost, v vseh ljubezen. Tedaj bode močna rodovina slovenska, dasi je manj množna, kakor so druge slovanske.

Ker smo pa Slovenci tudi Slovani, ker smo, kakor opominja slavni pesnik „Glasov domorodnih“ (L. Toman l. 1849), tudi sinovi velike matere Slave, hočemo in moramo tedaj v odmerji lastnega polja, lastne moči Slovenijo snažiti, lepšati do enakega bleska državnih sestic, da vredna, mogočna stópi pred mater svojo veliko, kadar pokliče z nebrojnimi otroci vse hčerice zale.

Svést si, da

Jezikov množstvo kazen Božja ni le,
Tud' — žark prelep nebeške je svitlobe —

in dobro vedé, da Slovani še v potrebnih, edino potrebnih rečeh nismo edini, naj potočim o pogledu na njihov sedanji pa prihodnji stan k sklepu svojih razgovorov z našim Svitoslavom (Zg. Danica I. 1865) tri solzice, potočim naj

Tri solze kralja Rastislava.

Svatopolk, mi v rodu stričnik,

Kam zabredel si v osodi?

Zdavši strica, ti krivičnik,

Zdal svoj narod si nezgodi!

Oh, zastonj so tvoje zmage:

Vse razdere ti delitev!

Kal nesloge pa neblage

Svete nrave je keršitev!

Duh moj gleda v pozne čase:

Še pregreha se mašuje!

Nove greh rodi modrase:

Boj se v duhu ponavljuje!

Brat na bratu cepi dlako,

Brez ljubezni rane seka,

Brusi meč za reso vsako —

Vse od veka pa do veka!

Ko da dosti ni pošasti,

V bogočastji se spertijo:

Slave sini s hude strasti

Svojo mater zapustijo!

Kje edinost je, otroci? —

Svatopolk zato li próti

Vam je zročil v oporoci,

Da se švigate v grenkoti?!

Teci, teci bistra Sava,

Naj nesó solze valovi,

Ki jih joka mati Slava

Nad prešernimi sinovi. —

Ena zvezda le se znani

'z davnotemnega mi groba:

»Ko vsi v veri bote zbrani,

Vam zacvete boljši doba«.

Popustite vse prepire

Vsi med sabo se ljubite;

Vsi v zavetje prave vere,

Vsi k resnici pritecite!

Tolažilo to naj veče,

To je pravi vir ljubezni,

To je solnce vaše sreče,

Konec vaše to bolezní.

P a š n i k.

Snažnost. Telesna snažnost je sestra dušne čistosti. Telo je ogledalo naše nevidljive duše. — Znano je, da človek potrebnega zraka dobiva po potnicah, ravno tako tudi po njih oddaja nepotrebne reči. Ako se pa potnice zamašijo, je bolezen gotova. Potrebno je, da se človek vsaki dan umiva, da vsaki teden perilo preminja, in da se večkrat koplje. Snažnost pa ne varuje samo telesa bolezní, ampak budi tudi človeški duh in ga priganja k delavnosti, ter ga varuje dušne bolezní — greha. Pa tudi ljudje imajo snažnega rajši, kakor zanikernega človeka, in ga povesod radi vidijo; nesnažnega pa se